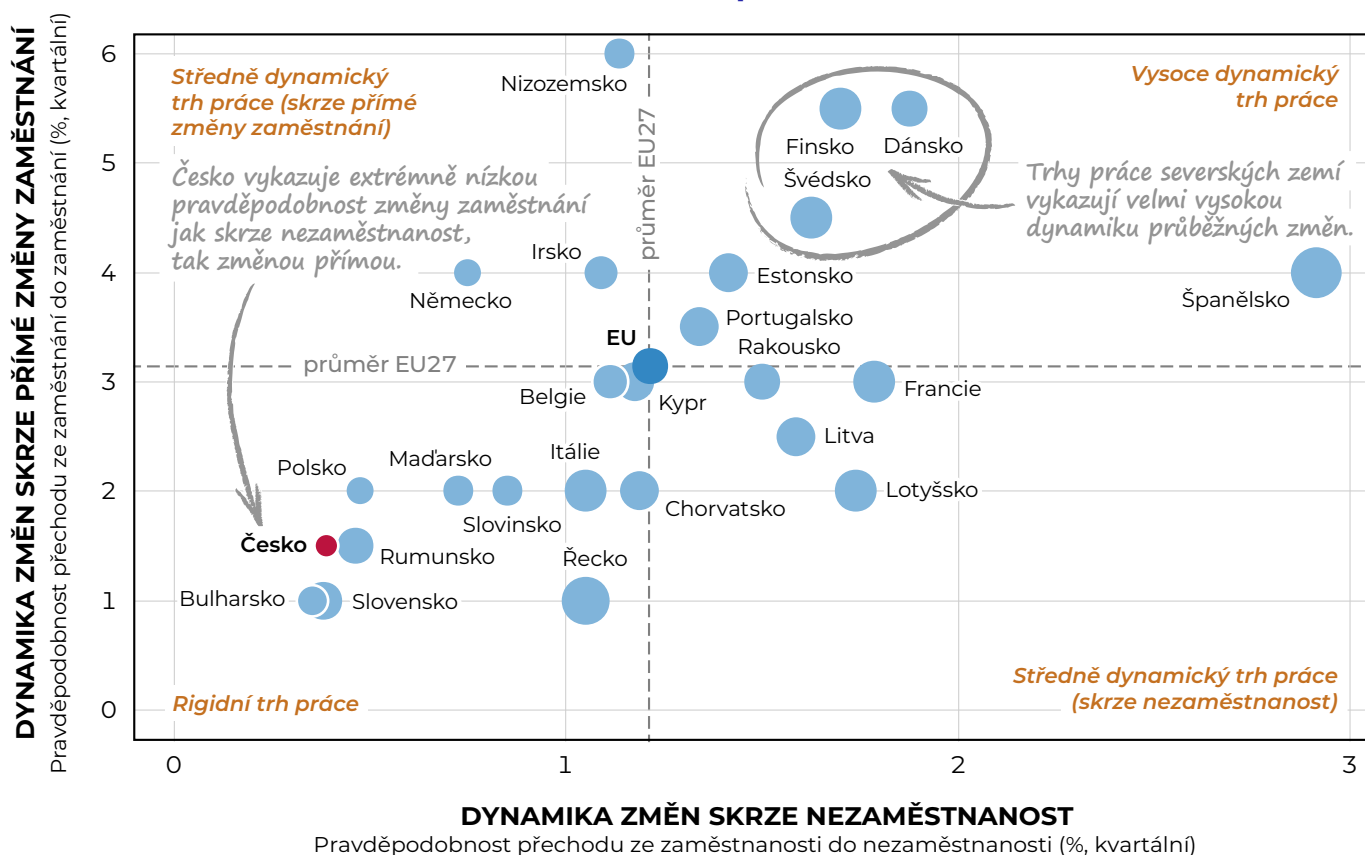

Strnulost českého trhu práce¹

DANIEL MÜNICH A JAKUB GROSSMANN

Českou ekonomiku dlouhodobě brzdí strnulost trhu práce. Frekvence, se kterou lidé v Česku mění práci, totiž patří k nejnižším v rámci všech zemí EU27. **Graf 1** ukazuje, že český trh práce v evropském srovnání, podobně jako trhy bývalých socialistických ekonomik Slovenska, Polska nebo Maďarska, vykazuje nízkou frekvenci změn zaměstnání, realizovanou buď přímými přechody z jednoho zaměstnání do druhého nebo skrze nezaměstnanost. Naopak vysokou dynamiku vykazují trhy práce severovýchodních zemí jako jsou Finsko, Dánsko nebo Švédsko. K obdobným závěrům došla i studie OECD (2021), která navíc ukazuje, že obzvláště špatně je na tom Česko v regionální mobilitě pracujících a v četnosti změn práce u žen.

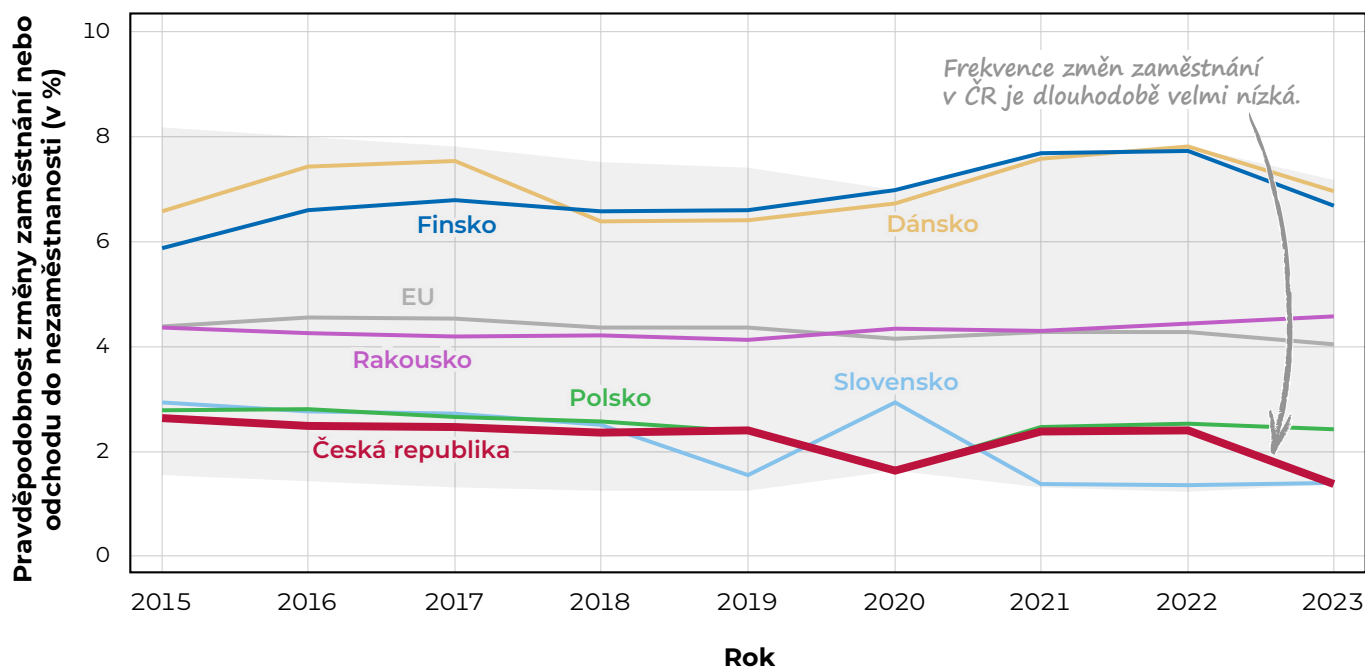
Graf 1: Flexibilita trhů práce zemí EU27

Zdroj: Eurostat (Labour market transitions: https://doi.org/10.2908/LFSI_LONG_Q, Job-to-job transitions: https://doi.org/10.2908/LFSI_LONG_E07).
Pozn.: Vertikální osa ukazuje čtvrtletní pravděpodobnost změny zaměstnání. Horizontální osa ukazuje čtvrtletní pravděpodobnost přechodu ze zaměstnanosti do nezaměstnanosti. Jde o průměry let 2022 a 2023. Velikost bodů je úměrná průměrné roční míře nezaměstnanosti k březnu 2024.

1 Vzniklo v rámci projektu NPO „Národní institut pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik,“ č. LX22NPO5101, financovaného Evropskou unií – Next Generation EU (MŠMT, NPO: EXCELES). Šíření a sdílení výsledků analýzy bylo podpořeno v rámci výzkumného programu Strategie AV21. Tato studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Za cenné komentáře a rady ke konceptu studie autoři děkují Štěpánu Jurajdovi a Filipu Pertoldovi. Případné chyby však jdou pouze na vrub autorů.

Graf 2: Dynamika trhů práce*

Zdroj: Eurostat (Labour market transitions: https://doi.org/10.2908/LFSL_LONG_Q, Job-to-job transitions: https://doi.org/10.2908/LFSL_LONG_E07).

Pozn.: Vertikální osa ukazuje součet čtvrtletní pravděpodobnosti změny zaměstnání a pravděpodobnosti odchodu do nezaměstnanosti. Šedé podbarvení vymezuje minimální a maximální hodnoty v rámci zemí EU27.

* Čtvrtletní pravděpodobnost změny zaměstnání, buď přímo, nebo skrze nezaměstnanost.

Trendy v **Grafu 2** potom dokládají, že nejde o fenomén přechodný či dočasný, ale dlouhodobý. Datuje se přinejmenším od roku 2015, tedy konce poslední ekonomické recese, která následovala po velké světové finanční krizi.

Expanze a úpadky firem na straně jedné a změny zaměstnání na straně druhé jsou v tržní ekonomice přirozeným procesem restrukturalizace, tedy průběžné reakce na změny vnějších podmínek. Jde o proces, kterým se lidské zdroje průběžně přesunují do nových produktivnějších ekonomických činností, expandujících odvětví a profesí, mnohdy úplně nových. Tyto změny tlačí nejen konkurence v tržním prostředí, pokud je dostatečná, ale také změny vnějších ekonomických podmínek. Zásadní roli v tomto v současnosti hraje růst cen energií a technologický pokrok spojený s nástupem digitalizace a umělé inteligence. Od stále nedostatečně transformované a silně průmyslově orientované české ekonomiky s vysokou energetickou náročností bychom tedy očekávali dynamiku trhu práce spíše nadprůměrnou.² Ale není tomu tak.

Důsledkem strnulého českého trhu práce je neefektivní alokace lidských zdrojů a ekonomických činností obecně. Na jedné straně tak díky nízkým mzdám přežívají zastaralé a málo produktivní firmy, ekonomické činnosti a celá odvětví. Na druhé straně se vzdělané pracovní síly nedostává novým a potenciálně mnohem produktivnějším činnostem a firmám. To se promítá do dlouhodobě nízkého ekonomického růstu, pomalého zvyšování produktivity práce a nakonec i do pomalého růstu reálných mezd. Nízké mzdy pak mohou být důsledkem, nikoliv příčinou. Otázkou je, zda to není příliš vysoká cena za dlouhodobě nízkou nezaměstnanost.

² Pokud se zohlední specifika české ekonomiky jako možné strukturální příčiny rigidnějšího trhu práce (podíl výdajů na aktivní politiku zaměstnanosti na HDP; podíl zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu, podíl samostatně výdělečně činných; podíl pracovní síly s odborným středoškolským vzděláním), pozice Česka v **Grafu 1** se výrazně nezmění.

Možné příčiny?

Otevřenou otázkou zůstávají hlavní příčiny strnulosti českého trhu práce a systematický přehled dopadů. Příčiny mohou být mnohé:

- Zaměstnanci mají obavu z málo placených zaměstnání odcházet s ohledem na relativně nízkou výši podpory v nezaměstnanosti a omezenou dostupnost kvalitní rekvalifikace.
- Změny zaměstnání jsou obtížnější v průmyslově orientované ekonomice než v profesích orientovaných na služby.
- Oborově úzce orientované vzdělání v Česku klade větší nároky na profesní změnu, což posiluje stále omezená dopravní dostupnost v řadě lokalit a omezená nabídka kvalitních rekvalifikací.
- V Česku přetrvává vysoká míra certifikace profesí, což zvyšuje náklady na profesní změny.
- Vysoký a rostoucí podíl samostatně výdělečné činnosti, kde se dynamika měří obtížně.
- Nezanedbatelný podíl zaměstnanosti v šedé ekonomice, který statistiky nezachycují.
- Nedostatečná informační a další podpora párování pracujících a pracovních míst.

Chybějící výzkumy

Jak ukazuje výčet možných příčin, opatření na zvýšení flexibility českého trhu práce může být dlouhá řada. Ty lze hledat v oblasti vzdělávání, rekvalifikací a certifikace profesí, dávkové a daňové politiky včetně stanovení minimální mzdy, regulace zaměstnaneckých vztahů, různých forem podpory mobility, informovanosti atd. Pro jejich správný výběr a nastavení by bylo vhodné vycházet z poznatků kvalitních empirických výzkumů, kterých se však v Česku stále nedostává. Jde například o tyto otázky, které by měly být předmětem výzkumů zadávaných na podporu tvorbu veřejných politik v této oblasti:

- Jak v evropském srovnání vypadá česká dynamika změn profesí, odvětví a mezd v kontextu malého počtu přímých změn zaměstnání?
- Jací lidé a jakým způsobem lidé mění zaměstnání skrze období nezaměstnanosti a k jakým změnám v jejich profesích a mzdách u nich dochází?
- Jaký podíl na změnách zaměstnání má propouštění a dobrovolné odchody ze zaměstnání podle odvětví, typů zaměstnavatelů a demografických charakteristik osob?
- Do jaké míry dochází pouze k dočasnému propuštění zaměstnanců?
- Jaký je rozsah práce OSVČ zastírající běžný zaměstnanecký poměr a jaká je v tomto případě dynamika změn „zaměstnavatelů“?
- Jaký podíl lidí se pohybuje v šedé ekonomice, jejíž dynamiku běžné statistiky nepostihují?
- Jaké dopady měla dřívější zvyšování minimální mzdy na dynamiku trhu práce?
- Ovlivňuje nízkou dynamiku trhu práce malý podíl částečných úvazků?
- Na jaké nezaměstnané cílí nástroje aktivní politiky zaměstnanosti a jaké mají kauzální dopady na dobu nezaměstnanosti, změnu profese, volbu odvětví a mzdu?
- Jak velké mzdové nárůsty jsou spojeny s dobrovolnou změnou pracovního místa? Jsou tyto nárůsty vyšší u některých sociodemografických skupin pracujících?
- Přežívají firmy s nízkou produktivitou výrazně více v České republice než v ostatních evropských zemích?
- Jak časté jsou případy místních monopolních zaměstnavatelů? Jak důležitou roli to hraje?

Literatura

Labour market transitions across OECD countries: Stylised facts (OECD 2021. ISSN: 18151973 (online) <https://doi.org/10.1787/18151973>

DĚKUJEME VŠEM SPONZORŮM | WE THANK ALL OUR SPONSORS

Zaujala vás tato publikace?

Podpořte nezávislý akademický výzkum dopadů veřejných politik ČR a přispějte na naši činnost, abychom mohli napsat další.

IDEA se v rámci Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. podílí na aktivitách Strategie AV21
IDEA at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences participates in the Strategy AV21 activities

IDEA při Národohospodářském ústavu AV ČR

Politických vězňů 7, Praha 1

✉ idea@cerge-ei.cz

Tel.: (+420) 602 698 440

🏠 <https://idea.cerge-ei.cz>

📘 facebook.com/ideacerge

📧 @IDEA_ThinkTank

Koordinátor společenskovedního programu Společnost v pohybu a veřejné politiky v rámci Akademie věd České republiky a jejich programů pro špičkový výzkum **Strategie AV21**.

Upozornění: Tato publikace reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, CERGE.

Warning: This publication represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i. as well as the Charles University, Center for Economic Research and Graduate Education.

Strnulost českého trhu práce

Policy Brief IDEA

© Daniel Münich a Jakub Grossmann

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2024